

BIJTGEDRAG IS MOEILIK AAN TE PAKKEN

Staartbijten is een lastig probleem in de varkensstal. Stalverrijking helpt, maar is niet voldoende. Het recent beëindigde onderzoek over deze thematiek werd voorgesteld tijdens de eerste Nocturne van het Varken. – *Anne Vandenbosch*

De eerste Nocturne van het Varken verwelkomde eind september niet minder dan 150 varkenshouders en erfbetreders op de campus van Thomas More|KU Leuven in Geel. De onderzoeksgroep Dier&Welzijn, initiatiefnemer van dit nieuwe event, wil jaarlijks varkenshouders op een informele manier bij elkaar brengen en informeren over een bepaald thema. Voor deze eerste editie kozen ze voor 'verrijkings- of afleidingsmaterialen' naar aanleiding van de afronding van het FOD-onderzoeksproject 'Onderzoek naar aanpassingen van het management of verrijkingselementen ter voorkoming van staartbijten en kannibalisme bij varkens'. Dit onderzoek werd ruim 2,5 jaar uitgevoerd door de onderzoeksgroepen

Dier&Welzijn (Thomas More|KU Leuven campus Geel) en Huisdierengenetica (KU Leuven).

.....
Extra verrijkingmateriaal biedt slechts deels een oplossing.
.....

Multifactorieel probleem

Het project liep tussen februari 2013 en september 2015 en werd uitgevoerd door Anneleen Bulens. Jos Van Thielen stelde de resultaten voor. "Bijtproblemen, met name oor-, staart-, flank- en pootbijten,

komen nog steeds op heel wat varkensbedrijven voor. Het is ongewenst gedrag dat volgens literatuurgegevens voornamelijk te zien is bij varkens tussen 40 en 50 kg. 0,6% van de geslachte varkens vertonen letsels. Op probleembedrijven vertoont zelfs de helft van de varkens bijtletsels. Bijtletsels zorgen onder meer voor opstijgende infecties in het ruggemerg en ziektes. Naast het verminderd welzijn van de dieren lijden weliswaar ook de prestaties hieronder door bijvoorbeeld een verminderde groei. Het heeft dus een negatieve financiële impact op de bedrijfsresultaten."

Uit een demoproject dat in 2008-2009 op de hogeschool liep, was reeds gekend dat bijtgedrag een multifactorieel probleem

is. Genetica zowel als geslacht, stalklimaat, leeftijd en gewicht, dierkarakter, voedersamenstelling, huisvesting, afleidingsmateriaal, hokdensiteit, gezondheidsstatus en seizoen hebben een impact op het voorkomen ervan. De aanpak van slechts een van deze facetten zal het bijtgedrag dan ook niet oplossen. In het FOD-project werden 4 aspecten – genetica, stalklimaat, huisvesting en afleidingsmateriaal – onder praktijkomstandigheden onderzocht op 3 gesloten varkensbedrijven in de Noorderkempen.

Genetica Het aspect genetica werd in alle proeven meegenomen door 2 types eindberen, gericht op groei of op conformatie, in te zetten op de 3 bedrijven. De 6 eindberen werden geselecteerd

in samenwerking met de Vlaamse Piétrainfokkerij. De varkenshouders observeerden wekelijks het gedrag en de letsels en deze werden gekoppeld aan de zoötechnische prestaties (groei en slachtgegevens).

“Staart-, flank- en oorbijten en ook het aantal letsels kwam blijkbaar meer voor bij de nakomelingen van eindberen geselecteerd op conformatie dan op groei. Nakomelingen van groei-beren vertoonden meer schrammen. Die dieren zijn immers actiever en gaan niet voor elkaar uit de weg. Zoals min of meer verwacht bereikten de groeivarkens een hoger slachtgewicht. Vreemd genoeg waren er gemiddeld over de bedrijven geen significante verschillen inzake slachtgegevens.”

Stalklimaat en huisvesting Het stalklimaat (temperatuur, relatieve vochtigheid, CO₂) in de hokken op de 3 bedrijven werd voortdurend geregistreerd. Er werd een tendens waargenomen waarbij het bijtgedrag toenam bij CO₂-gehaltenes boven 2500 ppm en daalde bij waarden onder 1000 ppm. Bij lage CO₂-waarden waren de dieren ook actiever. De advieswaarden (2000–3000 ppm) lijken voor de onderzoekers dus vrij hoog. “Een goede ventilatie is absoluut noodzakelijk”, stelt Jos.

Bij de proeven werden 3 huisvestingsaspecten onderzocht: gescheiden of gemengd afmesten van gelten en beren/bargen/immunocastraten, de plaatsing van schuilpanelen en van een verhoogd platform. De T-vormige schuilpanelen zorgen voor vluchtmogelijkheden bij agressief gedrag door hokgenoten. Door plaatsing van het verhoogd platform krijgen de dieren extra ruimte (om te vluchten) (zie foto p. 39). “Bij deze laatste optie werd de hokbezetting gelijk gehouden, waardoor de densiteit lager lag wat (normaal gezien) een positief effect heeft op de groei. Uit dit onderzoek bleken vooral de schuilpanelen een positief effect op de groei te hebben. Het platform had wel een gunstig effect op het bijtgedrag naar hokgenoten. Immunocastraten en beren waren agressiever met meer bestijgingen, vechtgedrag en kopstoten.”

Afleidingsmateriaal Vier stro-applicaties (storuif, MIK Toy met strottabletten, Ikadan-strodoosator en de strowroetbak van Verbakel) werden 2 weken vergeleken bij de zwaardere varkens. “Het stroverbruik lag dubbel zo hoog bij de strouif dan bij de strowroetbak waarbij het vallende stro wordt opgevangen. Bij de wroetbak kan echter maar één dier tegelijkertijd aan de bak. Daarom werd geopteerd om de MIK-koker met geperste strottabletten uitbreider te testen op de praktijkbedrijven. De proeven toonden aan dat het bijtgedrag tussen de hokgenoten in vergelijking met de controlegroep zonder stro wel fors daalde, maar er werden anderzijds toch meer bestijgingen en vechtgedrag vastgesteld.”

Curatieve aanpak is niet haalbaar

Aangezien bijtgedrag een complex multifactorieel probleem is, vraagt Jos Van Thielen zich af of je dit curatief kan aanpakken. “Je kan op basis van bepaalde signalen een uitbraak vaststellen. Zo zal je een verhoogde activiteit en rusteloosheid in de hokken kunnen opmerken. Zo'n 2 dagen voor de uitbraak zullen sommige dieren trouwens de staart naar beneden richten. Natuurlijk zal je bij effectief bijtgedrag gillende slachtoffers horen. De dieren zullen ook feller reageren op je aanwezigheid in de stal. En in erge gevallen zullen bloedspatten op muren of hokafscheidingen het probleem snel duidelijk maken. Maar dan is het dus eigenlijk al te laat. Het probleem is immers aanwezig!”

Van Thielen stelt zich vragen bij een curatieve aanpak: “Je zou ‘bijters’ kunnen afzonderen. Maar wat bij meerdere of nieuwe bijters? Andersom zou je ook het ‘slachtoffer’ kunnen afzonderen. Maar de bijters kunnen dan vervolgens nieuwe slachtoffers

1 De T-vormige schuilpanelen zorgen voor vluchtmogelijkheden bij agressief gedrag door hokgenoten. 2 In de MIK-koker zitten geperste strottabletten. Deze stro-applicatie werd uitbreider getest. Het bijtgedrag tussen de hokgenoten daalde fors in vergelijking met de controlegroep zonder stro, maar er werden meer bestijgingen en vechtgedrag vastgesteld.

kiezen. Zo zijn de vrije ruimtes waar je die dieren afzondert snel opgevuld. Deze aanpak is dus niet echt een oplossing. Het gebruik van een helende spray op bijtonden blijkt ook onvoldoende. Ervaring leert dat het aanbrengen van (extra) verrijkingmateriaal slechts deels een oplossing biedt. Hoe vroeger dat je dit toepast, hoe effectiever echter het effect. Regelmatig wisselen van afleidingsmateriaal zou efficiënter zijn, maar dat is natuurlijk moeilijk haalbaar in de praktijk.”

Wat kan je dan wel doen? Jos geeft toe dat hij in 2008-2009 één van de *believers* was. Hij was er toen van overtuigd dat het gebruik van voldoende afleidingsmateriaal het zou mogelijk maken om de staartjes niet meer te couperen. “Ik weet intus-

Bijgedrag is een multifactorieel probleem en inherent aan de genetica/het type van 'ons' varken.

sen dat intacte staarten op de meeste bedrijven niet werkt. In meer noordelijke landen zou dit blijkbaar wél lukken, maar daar gebruiken ze ander genetisch materiaal dan hier. In dit onderzoek werd daarom bewust het genetisch aspect mee beoordeeld, bijtgedrag is namelijk inherent aan de genetica/het type van 'ons' varken. Vandaag durf ik dus niet meer te beweren dat je de staart zomaar intact kan laten. In vele gevallen zal deze immers aangebeten worden door hokgenoten.”

Van Thielen pleit er dus voor om in kader van het dierwelzijn toch een stukje staart te couperen, maar deze aanpak optimaal te combineren met managementmaatregelen zoals afleidingsmateriaal, een gunstig stalklimaat, gepaste genetica en aangepaste huisvesting. “Verder moeten we misschien bijkomend het gedrag van de dieren analyseren in de kraamstal en de biggenbatterij. Problemen bij de vleesvarkens kennen immers veelal hun oorsprong in een vroeger stadium. Mogelijk biedt het houden van grote groepen in de kraamstal een oplossing ...”

Verder onderzoek is dus zeker aangewezen. Bovendien moeten ook de kosten en de arbeidslast voor de varkenshouder in dit onderzoek opgenomen worden. Nieuwe systemen moeten immers het welzijn voor dier zowel als voor de boer bevorderen! ■